

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет дошкільної і початкової освіти
імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему : «**Шляхи успішної адаптації молодших школярів до
навчання в умовах
Нової української школи**»

Студентки: 2 курсу, МАП групи
Освітньої програми:

Початкова освіта. Дошкільна освіта.

Спеціальності 013 Початкова освіта

Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти магістр

Кущин Анастасія Василівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук,

доцент Казьмірчук Наталя Степанівна

Розширена шкала

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ.....	9
1.1. Психолого-педагогічні особливості адаптації дитини до навчальної діяльності	9
1.2. Готовність дитини до шкільного навчання як запорука успішної адаптації першокласника	17
1.3. Стан адаптації молодших школярів до навчання у НУШ (за результатами констатувального експерименту).....	27
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА УСПІШНОЇ АДАПТАЦІЇ ПЕРШОКЛАСНИКІВ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ	38
2.1. Шляхи успішної адаптації першокласників до навчання у НУШ.	38
2.2. Методика покращення адаптації молодших школярів до навчання у школі	52
2.3 Методичні рекомендації вчителям і батькам щодо забезпечення успішної адаптації дітей до навчання у школі.....	56
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність дослідження. Початок навчання у школі – один з найважливіших періодів у житті дитини. Діти 6 - 7 років переживають психологічну кризу, пов'язану з необхідністю адаптації дитини до школи. Це пов'язано не тільки зі зміною соціальної ситуації розвитку дитини, її статусу й зайняттям нової, «внутрішньої позиції школяра», але й з сукупністю різноманітних аспектів психічного розвитку й формування дитини як особистості.

Адаптацію визначають не лише як процес просування до успішного функціонування у певному середовищі, а також як здатність до подальшого психологічного, особистісного і соціального розвитку. Як і ми, дорослі, діти 6-7 років реагують на стан невизначеності всією своєю суттю: у них порушується біологічна і психологічна рівновага, знижується опірність до стресів, зростає напруженість. Можуть з'явитися стан тривоги, капризи, виявитися яскравіше будь-які труднощі характеру: впертість, не зосередженість, замкненість, демонстративність тощо. По суті, вперше у своєму житті першокласник, переступивши поріг школи, стає членом суспільства зі своїми обов'язками. Учитель виступає представником соціуму: він задає вимоги і норми, орієнтує школяра в тому, як йому слід поводитися, що та як робити.

Уже четвертий рік поспіль у практиці початкової школи реалізується ключова реформа Міністерства освіти і науки – Нова українська школа. Головна мета даної реформи – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті. Згідно концепції НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння. Ми маємо уже результати реалізації даної реформи.

Початок навчання учня в школі вимагає також і від батьків максимальної

участі в житті їх дитини. При відсутності психологічно грамотного підходу до виховання, батьки нерідко стають винуватцями шкільної тривожності дітей. За даними дослідників в більшості сучасних сім'ях втрачені умови для нормального психосоціального розвитку молодшого школяра, що призводить до порушень емоційної сфери та поведінки, зниження успішності, втрати духовних цінностей.

Одна з найважливіших проблем сучасної освіти – зростання числа дітей з труднощами у навчанні, з відхиленнями в поведінці, розвитку та спілкуванні. За даними вітчизняних і зарубіжних дослідників, від 10% до 40% дітей є серйозні проблеми адаптації до школи і багато потребують не тільки в спеціальній психотерапевтичній, а й у медичній допомозі.

Проблема адаптації дитини до шкільного навчання була предметом вивчення багатьох психологів, педагогів, медиків. З'ясуванню її певних аспектів сприяють, зокрема, результати наукових досліджень сутності адаптованості/дезадапованості, їх причин та особливостей прояву (І. Дубровіна, В. Каган, Р. Овчарова, Н. Самоукіна, А. Фурман та ін.); взаємозв'язку психологічної готовності дитини до школи та особливостей її адаптації до навчання (Л. Божович, Л. Венгер, Н. Гуткіна, В. Давидов, О. Проскура та ін.); емоційного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (О. Кононко, О. Кульчицька, В. Мухіна, П. Якобсон), а також результати вивчення психологічних особливостей навчальної діяльності молодших школярів (В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Г. Люблінська, О. Скрипченко та ін.).

Констатуючи суттєвий внесок названих вчених у розробку проблеми, слід зазначити, що їх творчий доробок зорієнтований на окремі теоретичні аспекти аналізованої проблеми, однак на практичному рівні залишається ще до кінця не розв'язаним питання організаційно-педагогічних умов забезпечення адаптації дітей до шкільного навчання.

Аналіз педагогічного досвіду свідчить про те, що в сучасних умовах різко збільшується кількість учнів початкових класів, які відчують стан дезадаптації (М. Бітянова, Г. Бурменська, І. Дубровіна, О. Захаров, В. Оржеховська та ін.). Цей стан науковці, вчителі й батьки пов'язують не стільки з проблемою здоров'я

дитини або її успішністю навчання, скільки із соціально-психологічним входженням дитини в шкільне життя, в колектив класу, в систему «вчитель-учень».

Таким чином, актуальність заявленої проблеми, суперечності, які існують між теоретичною її розробленістю та практичним втіленням, спричинили зацікавлення нею й обумовили вибір теми дипломного дослідження: «Шляхи успішної адаптації молодших школярів до навчання в умовах Нової української школи».

Об'єкт дослідження – процес адаптації молодших школярів до навчання в школі.

Предмет дослідження – шляхи успішної адаптації молодших школярів до навчання у школі.

Мета дослідження полягає у виокремленні та теоретичному обґрунтуванні шляхів успішної адаптації молодших школярів до школи і формулюванні методичних рекомендацій вчителям і батькам щодо забезпечення успішної адаптації дітей до навчання у школі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з проблеми дослідження.
2. Дослідити сучасний стан адаптації першокласників до навчання у школі.
3. Виокремити й теоретично обґрунтувати шляхи успішної адаптації молодшого школяра до навчання у школі.
4. Сформулювати методичні рекомендації для вчителів щодо забезпечення успішної адаптації молодших школярів до навчання у школі.

Методи дослідження:

- *теоретичні* – аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми, класифікація та систематизація теоретичних і дослідницьких даних;
- *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування, анкетування, методика Бернштейна «Послідовність подій», методика Н.А. Ричкової "Четвертий зайвий", тест А. Р. Лурія «10 слів», методика «Мій клас»,

опитування вчителя початкових класів Л. Ковальнової, Н. Тарасенко, завдання «Знайди 10 відмінностей».

- *статистичні* – статистична обробка даних, графічне відображення результатів та інші для кількісного та якісного аналізу експериментальних даних.

Експериментальна база дослідження. Констатувальний експеримент проводився на базі КЗ «Вінницький ліцей №7 імені Олександра Сухомовського». В експерименті взяли участь 28 учнів 1 класу, 26 батьків і вчитель початкової школи.

Апробація результатів дослідження відбувалися шляхом виступу на:

1) звітній науково-практичній конференції викладачів та студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв імені Валентини Волошиної (ВДПУ імені М.Коцюбинського, 23 квітня 2021);

2) звітній науково-практичній конференції студентів та аспірантів НПУ імені М. П. Драгоманова «Актуальні проблеми освіти XXI століття» (НПУ імені М.П. Драгоманова, 14 травня 2021)

3) V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (ВДПУ імені М.Коцюбинського, листопад 2021).

Наукові публікації з теми дослідження:

1. Куцин Анастасія. Психолого-педагогічні особливості адаптації дитини до навчальної діяльності / А. Куцин // Актуальні проблеми освіти XXI століття : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, НПУ імені М. П. Драгоманова, 14 травня 2021 року) за ред. Т.О. Олефрієнко, О. В. Матвієнко, О. Л. Шевнюк, Г. Г. Цветкова, О. Я. Митник, С. В. Страшко, І.О. Лапченко, О.Г. Коханко: Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова – Київ, 2021. С. 39-46

2. Куцин Анастасія. Педагогічні умови успішної адаптації до навчання у школі дітей з особливими освітніми потребами //Інклюзивна освіта як

індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-19 листопада 2021 р.,) / редкол.: О. П. Демченко, В. І. Імбер, Н. С. Казьмірчук, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Н. А. Олійник, А. В. Хіля ; за заг. ред. О.П.Демченко. – Вінниця, 2021. – Вип. 5. – С...

Структура дипломної роботи складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Проблема адаптації дитини до шкільного навчання була предметом вивчення багатьох психологів, педагогів, медиків. З'ясуванню її певних аспектів сприяють, зокрема, результати наукових досліджень сутності адаптованості/дезадапованості, їх причин та особливостей прояву (І. Дубровіна, В. Каган, Р. Овчарова, Н. Самоукіна, А. Фурман та ін.); взаємозв'язку психологічної готовності дитини до школи та особливостей її адаптації до навчання (Л. Божович, Л. Венгер, Н. Гуткіна, В. Давидов, О. Проскура та ін.); емоційного розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (О. Кононко, О. Кульчицька, В. Мухіна, П. Якобсон), а також результати вивчення психологічних особливостей навчальної діяльності молодших школярів (В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Г. Люблінська, О. Скрипченко та ін.).

Проте аналіз педагогічного досвіду свідчить про те, що в сучасних умовах різко збільшується кількість учнів початкових класів, які відчують стан дезадаптації (М. Бітянова, Г. Бурменська, І. Дубровіна, О. Захаров, В. Оржеховська та ін). Цей стан науковці, вчителі й батьки пов'язують не стільки з проблемою здоров'я дитини або її успішністю навчання, скільки із соціально-психологічним входженням дитини в шкільне життя, в колектив класу, в систему “вчитель-учень”.

Для того, щоб дослідити стан і реальні проблеми адаптації першокласників до навчання у НУШ нами було проведено констатувальний експеримент на базі КЗ «Вінницький ліцей №7 імені Олександра Сухомовського». В дослідженні взяли участь учні 1-А класу (28 учнів), 26 батьків і вчитель-класовод. Констатувальний експеримент проводився у декілька етапів:

- аналіз нормативних документів, методичних матеріалів, спостережень за роботою вчителів з першокласниками, бесід з учителями щодо створення відповідних умов у НУШ для успішної адаптації першокласників;
- діагностика рівнів шкільної зрілості першокласників;

- опитування батьків, щодо їх бачення проблеми адаптації дітей до школи, їх оцінка рівня адаптованості власних дітей;

- оцінка успішності адаптаційного процесу вчителем-класоводом.

Узагальнивши результати констатувального експерименту можемо зробити такі висновки:

1. Аналіз нормативних документів, методичних матеріалів, спостережень за роботою вчителів з першокласниками, бесід з учителями, учнями та батьками дозволи виокремити основні переваги навчання в Новій українській школі щодо адаптації учнів до навчання:

1) надання більшої свободи учням. Головним завданням є навчити дитину здійснювати вибір, приймати самостійні рішення, усвідомлюючи при цьому їх наслідки. Учитель залучає дітей до відбору змісту навчання, форм організації навчальної діяльності, організації освітнього середовища з урахуванням їхніх інтересів.

2) проведення ранкових зустрічей. «Ранкова зустріч – це запланована, структурована зустріч, яка займає важливе місце в повсякденному розкладі діяльності класу, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Педагоги підкреслюють важливість ранкової зустрічі в житті дітей і відводять на її проведення 15-25 хвилин на початку дня. Проведення ранкових зустрічей сприяє створенню позитивної атмосфери в учнівському колективі, позитивному налаштуванню на весь навчальний день у школі. Саме ранкові зустрічі сприяють об'єднанню та згуртуванню колективу, особливо у перші дні навчання, коли діти тільки знайомляться один з одним.

3) наявність необхідного матеріально-технічного забезпечення кожного класу. Сучасні класи обладнані зручними сучасними меблями, необхідними технічними засобами, методичними матеріалами, ігровими матеріалами (конструктор LEGO та ін.), створені осередки. Все це допомагає дитині швидше адаптуватися до навчання, відпочити, переключити увагу на інший вид роботи, комунікативно розвиватися.

4) переважання ігрових методів навчання й виховання учнів. Як відомо,

провідною діяльністю дітей 6-річного віку є ігрова. Саме тому використання ігор в освітньому процесі сприяє реалізації наступності з дошкільною освітою, активізації діяльності дітей, мимовільному запам'ятовуванню навчального матеріалу, розвитку комунікативних і соціальних навичок учнів.

5) переважання групових форм роботи. Робота в групах сприяє розвитку у дітей важливих особистісних та соціальних навичок. Так, вони вчаться обмінюватися інформацією, аргументувати та відстоювати власну точку зору, розподіляти обов'язки, брати на себе відповідальність, працювати в команді, презентувати результати роботи групи.

2. Успішність адаптації молодшого школяра до навчання у школі залежить від рівня його шкільної зрілості, зокрема від фізичної, інтелектуальної, соціальної, емоційно-вольової та мотиваційної готовності дитини, які мають бути сформовані на достатньому рівні ще до початку навчання дитини у 1 класі.

3. Більшість першокласників, які прийшли у школу мають високий або середній рівень інтелектуальної готовності, водночас потребує додаткової уваги розвиток емоційно-вольової, соціальної та мотиваційної зрілості дитини до навчання у школі.

4. Переважна більшість батьків розуміють проблему адаптації дитини до школи і допомагають у цей кризовий період дитині. (88%) батьків протягом останнього року дошкільництва їхньої дитини з метою підготовки до школи водять у різні навчальні заклади, наприклад: «Дошколярик», «Розвивалочка», «Навчалочка», проте акцентують увагу перш за все на інтелектуальному розвитку дитини. Критеріями готовності дитини до школи для батьків є знання букв та цифр, вміння читати, писати і рахувати. Через 3 місяці навчання у школі 15% батьків визнають, що потребують консультаційної допомоги від вчителя щодо покращення адаптації їх дитини, оскільки зіткнулися з ознаками дезадаптації.

5. За оцінкою вчителя початкових класів після 3 місяців навчання у школі 46% першокласників уже адаптувалися, ще на стадії адаптації -35% і мають явні ознаки дезадаптації та потребують додаткової уваги з боку вчителя, батьків 18%

учнів. Оскільки майже кожен п'ятий учень має ознаки дезадаптації, це вказує на проблему адаптації першокласників до навчання у школі, що потребує удосконалення методів, прийомів та засобів організації навчального процесу у 1 класі з метою забезпечення успішної адаптації дитини до школи;

б. Сьогодні, на жаль, є «суворим» до дітей. Так, вчителі початкових класів із занепокоєнням помічають наявність у молодших школярів тривожності, страху, відсутність почуття захищеності, знижену самооцінку, відмову виконувати доручення через невпевненість у своїх силах.

Такі результати констатувального експерименту спонукали нас до виокреслення шляхів успішної адаптації молодшого школяра до навчання у школі, це:

- *створення умов для організації дошкільної підготовки дітей з метою підвищення рівня шкільної зрілості першокласників;*
- *забезпечення наступності у змісті, формах, методах і засобах організації навчально-виховного процесу між закладом дошкільної освіти і початковою школою;*
- *створення комфортного і безпечного освітнього середовища в умовах початкової школи, що включає фізичний і психологічний компоненти;*
- *налагодження плідної співпраці між педагогами початкової школи і батьками першокласників.*

Узагальнивши результати аналізу психолого-педагогічної літератури нами було розроблено методичні рекомендації вчителям початкової школи щодо підвищення успішності адаптації першокласників до школи:

1. Урахування вікових і індивідуальних психологічних особливостей дітей.
2. Демонстрація вчителем віри в успіх дитини.
3. Зняття неуспішних оцінок на перших етапах навчання.
4. Відділення оцінки конкретного вчинку від оцінки особистості дитини.
5. Запобігання груповій критиці дитини або її робіт, а також порівнянь її помилок з постійними успіхами інших учнів.

6. Порівняння якості роботи дитини тільки з її попередніми роботами.
  7. Указуючи на помилки, намітити шлях до успіху.
  8. Акцентування уваги учня на його успіхах, перемогах.
  9. Створення ситуацій успіху.
  10. Надання емоційної підтримки учням словами, поглядом, дотиком.
  11. Запобігання частому використанню у мові слів-заперечень.
  12. Підтримка і заохочення проявів активності в роботі на уроці у скутих, сором'язливих, тривожних дітей. Важливо звертати увагу інших учнів на їхні успіхи, підвищувати їхній статус у класі.
  13. Бажано не наполягати на публічних виступах і відповідях перед усім класом тривожних, невпевнених дітей. Певний період їх можна включати в групи з 2-3 учнів, що разом будуть розповідати вірш, співати пісню і т.д., щоб вони відчували підтримку.
  14. Для встановлення гарних відносин між дітьми в класі й формування в них конструктивних способів взаємодії можна проводити заняття на теми: «Знайомство. Як подружитися», «Що таке дружба?» і т.д. Така робота буде більш ефективною, якщо на заняттях використовувати інсценування ситуацій, обговорення, проказування почуттів за даними ситуаціями. Також корисними будуть заняття з використанням веселих, жартівливих командних ігор.
- Виконане дипломне дослідження не вичерпує усіх аспектів піднятої проблеми, яка повинна мати продовження у дослідженнях, як теоретичного, так і методичного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белік Л. А. Адаптація першокласників до школи / Л. А. Белік // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2012. – № 6. – С. 36–39.
2. Берник О. Н., Козак І. К.: Адаптаційні заняття для майбутніх першокласників, які не відвідують ДНЗ / О. Н. Берник, І. К. Козак // Почат. навчання та виховання: наук.-метод. журн. - 2009. - № 27. - С. 3-14.
3. Битянова М.Р. Адаптація дитини до школи: діагностика, корекція, педагогічна підтримка / М.Р. Битянова. Мн., 1997. 145 с.
4. Быков Е.А. Социальная адаптация младших школьников к учебной деятельности / Е.А. Быков// Социальная политика и социология. 2013. №3-2(95). С. 165-173.
5. Валеева Н.Ш. Адаптация и реабилитация в социальной работе- М.:Казан. Гос. Технол. ун-та, 2011. С. 19-20.
6. Галян І. М. Психодіагностика : навч. посібник / І. М.Галян. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академвидав, 2011. – 463 с.
7. Гончарук І. Створення вчителем комфортних умов для адаптації першокласників до навчання у школі / Ірина Гончарук // Початкова школа. 2013. № 7. С. 42-44.
8. Гуріна О. Адаптація першокласників: Семінар для вчителів початкових класів / О. Гуріна // Психолог. Шкільний світ. – 2018. – № 15. – С. 13-16.
9. Грошовенко, О. П., Казьмірчук, Н. С., Вікарчук, Н. Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*, 2021, (1(196), 95–100.
10. Дабіжа Л., Комарівська Н.,Любчак Л. Інтегровані уроки читання та мистецтва як засіб розвитку творчих здібностей молодших школярів // Н. Комарівська, Л. Любчак, Л. Дабіжа / Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. – Вип. 66. – 2021. – С. 7-12.

11. Донін В.М. Психологія і педагогіка життєтворчості : Навчально-методичний посібник / В. М. Донін. – К. : Центр навчальної літератури. – 1996. – 179 с.
12. Дронь Т. А. Психологічна підготовка дитини до школи : методичні поради / Т. А. Дронь. // Психолог. – 2007. – №21. – С. 57– 63.
13. Дубчак О. Дитина йде до школи: радощі й турботи / О. Дубчак // Початкова школа. – 2003. – № 4. – С. 52-55.
14. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія / Т. В. Дуткевич. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
15. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: навч. посіб. / Т. В.Дуткевич. К.: Центр учбової літератури, 2007. 392 с.
16. Підготовка майбутніх педагогів до розвитку обдарованості дітей дошкільного і молодшого шкільного віку засобами театралізації / О. П. Демченко, І. А. Стахова, М. О. Давидова та ін. // SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION : Proceedings of the International Scientific Conference, Rezekne, May 28th-29th, 2021 / Rezekne Academy of Technologies ; ed. V. Lubkina [and etc.]. – Rezekne, 2021. – Vol. II. School Pedagogy. Preschool Pedagogy. – P. 165–177.
17. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Учебник для вузов. Изд. второе, доп., испр. и перераб. — М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. — 384 с.
18. Казьмірчук Н. Наступність як психолого-педагогічна категорія //Молодий вчений. 2018. № 5.2. С.7-11.
19. Кіт Г.Г. Пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку – умова їх успішного розвитку / Г.Г. Кіт // Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: зб. – 2013 – №2. – С.157-161.
20. Кравченко Т. В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи / Т. В. Кравченко. – К. : Просвіта, 2009. – 416 с. Гончарук І. Створення вчителем комфортних умов для адаптації першокласників до навчання у школі / Ірина Гончарук // Початкова школа. – 2013. – № 7. – С. 42-44.

21. Кирилівка В. О. Реалізація принципу розвивального навчання у досвіді роботи вчителів початкової школи / Кирилівка В. О. // Пед. науки: зб. наук. пр. / Херсон. держ. ун-т. Херсон: ХДУ, 2013. Вип. 63. С. 123-127.
22. Клочко В. Є. Вікова психологія / В. Є. Клочко. – М. : ВЛАДОС-ПРЕС, 2003. – 264 с.
23. Кожемякина Н. І. До питання про шкільну дезадаптацію дітей першого класу / Н.І. Кожемякина // Наука і освіта. – 2002. – № 2. – С. 32–35.
24. Колесова Г. В. Діагностика адаптації першокласників до школи / Г. В. Колесова. – С. : Міський методичний центр, 2009. – 44 с.
25. Комарівська Н.О. Впровадження елементів ігрових технологій у процес збагачення словника дітей дошкільного віку / Н.О. Комарівська, І.М. Лапшина, Н.Л. Франчук // III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Інноваційні технології в дошкільній освіті». – Переяслав-Хмельницький. – 26-27 березня 2020. – С.44-48.
26. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови / Н.Комарівська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія: Збірник наукових праць. – Вип. 43 / Редкол. : В.І.Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД, 2015. – С. 43-47.
27. Костіков В.О. Переваги арт-терапії як засобу адаптації дітей молодшого шкільного віку до умов навчально-виховного процесу / Костіков В.О. // Молодий вчений. 2015 р., травень. № 5 (20), частина 3. С. 104-107.
28. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.: Либідь, 1989. – 608 с.
29. Кочерга О. Психофізіологічний розвиток дитини перед школою / Ольга Кочерга // Початкова школа. 2012. № 1. С. 45.
30. Кравчук Л.В. Корекційна програма для молодшого шкільного віку / Л. В. Кравчук. – К. : ІІПО КУ імені Бориса Грінченка, 2005.

31. Кривчикова О. Психомоторний стан як фактор адаптації учнів початкових класів до умов навчання в школі / Олена Кривчикова, Тетяна Лясота // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2008. №2. С. 162-164.

32. Крупник Г. А. Особливості психологічного супроводу адаптації першокласників до навчального процесу / Крупник Г. А. // Таврійський вісник освіти.- 2014.- № 2 (46).- С. 251-257.

33. Кураев Г. А. Возрастная психология / Г. А. Кураев, Е. Н. Пожарская. – Ростов-на-Дону : УНИИ валеологии РГУ, 2002. – 146 с.

34. Лазаренко Н.І., Коломієці А.М. Глобалізація та інформатизація як паралельні процеси в сучасному суспільстві / Н.І Лазаренко, А.М. Коломієць // К. : Видавничий дім «АртЕк» - 2017.

35. Лазаренко Н. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції.: дис. ... доктора пед. наук : [спец.] 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти" ; Вінницький держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна, НАПН України. Київ 2020. 571 с.

36. Лазаренко Н. І. Тенденції розвитку та реформування вищої педагогічної освіти: зарубіжний досвід. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / ред. кол.: В. І. Шахов, О. В. Акімова, В. І. Бондар та ін.; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Твори, 2018. Вип. 56. С. 197-202.

37. Лазаренко Н. І. Суперечності, проблеми і парадокси в системі сучасної педагогічної освіти. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб.наук.пр. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер» 2019. Випуск 53. С.5-9.

38. Лемешева Т. Є. Етапи соціалізації дитини: підготовка до школи та адаптація першокласників / Т. Є. Лемешева, І. М. Подавільнікова // Таврійський вісник освіти. - 2013. - N 4. - С. 270-278.

39. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – М. : МГУ –1972. – 575 с.
40. Ліснівська Л.Б. Вплив методів роботи вчителя на формування самооцінки першокласника // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2007. – № 3. – С. 34-39.
41. Ліснівська Л.Б. Роль самооцінювання в адаптації дитини до школи // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2006. – № 2. – С. 41-45.
42. Любчак Л.В. Професійна готовність соціального педагога до розвитку емоційної сфери молодшого школяра // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія. – 2009. - №11. С 156-161.
43. Люблінська Г.О. Дитяча психологія / Г. О. Люблінська. – К. : Вища школа, 1974. – 355 с.
44. Максименко С. Д. Особистість починається з любові / С. Д. Максименко. – К. : МАУП, 2004.
45. Максименко С. Д. Практична психологія та соціальна робота / С. Д. Максименко // Науково - практичний та освітньо-методичний журнал. –2004. – № 9. – С. 1–8.
46. Марінушкіна О. Діагностика шкільної дезадаптації дітей молодшого шкільного віку // Діагностичний інструментарій психолога / Упор. Т. Гончаренко. К.: Шкільний світ, 2008.С. 24-34.
47. Марінушкіна О. Є. Адаптація учнів до шкільного навчання. 1–10 класи / О. Марінушкіна, О. Замазій; за заг. редакцією Л. Д. Покроєвої. — Х. : Ранок. — 2011.
48. Мухина В. С. Детская психология / В. С. Мухина. – М. : Просвещение, 1985.
49. Обухова Л.Ф. Детская (возрастная) психология : Ученик / Обухова Л.Ф. –М,1996. – 374 с.
50. Опанасюк Г. Алгоритм супроводу дітей в адаптаційний період / Г. Опанасюк // Психолог.- 2009.- Січень (№3-4).- С. 12-18.

51. Острогляд А. С. Програма адаптації першокласників до навчання в школі / А. С. Острогляд // Освітній портал UROK-UA.com. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <https://urok-ua.com/prohrama-adaptatsiji-pershoklasnykiv-do-navchannya-v-shkoli/>

52. Пахальчук Н. О., Грошовенко О. П., Голюк О. А. ОНОВЛЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ЗАНЯТТЯ З ДОШКІЛЬНИКАМИ ТА МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ //Publishing House “Baltija Publishing”. – 2021.

53. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручн. / Р. В. Павелків – К. : Кондор, 2015. – 469 с.

54. Перегончук Н. Психологічні основи проявів дезадаптації учнів початкової школи / Н. Перегончук // Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів.– Серія «Початкове навчання».– Вип. 5. Частина II.– Вінниця, 2007.– С. 40-42.

55. Підручна І. Я – першокласник! : авторська програма / І. Підручна // Психолог. – 2014. – № 15–16.

56. Поліщук С.А. Вольові якості у молодших школярів / С.А. Поліщук // Початкова школа. 2000. №2. С. 40-41.

57. Пономаренко Л. П. Методы психологической коррекции для работы с детьми младшего школьного возраста / Л. П. Пономаренко, К. Г. Теплякова. – Одесса, 1994. – 76 с.

58. Прийменко В. Ефективна адаптація першокласників : програма підтримки / В. Прийменко // Психолог. – 2010. – № 33. – С. 4–10

59. Пристинський В.М. Соціально-педагогічні умови адаптації учнів молодшого шкільного віку до навчання в процесі фізкультурної діяльності / В.М. Пристинський, Т.М. Пристинська, І.В. Ахременко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. 2013. № 6 (59). С. 151-159.

60. Прищепа О. Психологічні особливості адаптації молодших підлітків до навчання в основній школі / О. Прищепа // Вісник інституту розвитку дитини.

Вип. 13. Серія: Філософія, педагогіка, психологія : Збірник наукових праць. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. С. 149-154.

61. Розіна І. В. Вплив тривожності на процес адаптації учнів п'ятих класів / І. В. Розіна, Х. О. Андріяш // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.-2010.- Т II.-№ 82.-С.168-171.

62. Славіна Н. С. Психологічне консультування : навч.-метод. посібник / Н. С. Славіна. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. – 69 с.

63. Сьома Н. А. Дослідження довільності психічної активності / Н. А. Сьома // Шкільний психолог – 2000 – № 43.

64. Таніна О. О. Причини шкільної дезадаптації / О. О. Таніна // Причини шкільної дезадаптації. Спрямованість особистості сучасних школярів, 2001. – С. 83-88.

65. Фомина, Л.Ю. Что влияет на формирование самооценки младших школьников / Л.Ю. Фомина // Начальная школа. 2013. № 10. С. 99-102.

66. Цилев В. Діагностика психологічної готовності дітей до школи / В. Цилев // Все про адаптацію.– 2004.– №25-26.– С. 14-21.

67. Цікра І.О. Педагогіка співробітництва – основа сучасної моделі навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах / І.О.Цікра, І.М. Куліда // Збірник наукових праць – Військова освіта – Національного університету оборони України. 2013. № 2 (28). С. 172-180.

68. Чінікайло, С.І. Психолого-педагогічний супровід адаптації молодших школярів / С.І. Чінікайло. Мн.: БДМУ, 2005. 56 с.

69. Чуткіна Г.М. Адаптація першокласників до педагогічного процесу школи: Автореф. дис. к.пед.н. / МГПИ ім. В.І. Леніна. М., 1987. 19 с.

70. Шильцова Ю.В. Эффективные методы сопровождения социальной адаптации младших школьников/ Ю.В. Шильцова// Рязанский государственный университет имени Есенина. 2015. С. 191-196.

71. Яковлева Н.Ф. Разработка индивидуально ориентированных воспитательных и коррекционно-развивающих программ для социально

дезадаптированных детей и подростков / Н.Ф. Яковлева. М.: Флинта, 2014. С. 20-28.

72. Яновська Т.А. Особливості розвитку мислення молодших школярів в умовах інтегрованого навчання: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Яновська Т.А. – Ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. К., 2018. 22 с.

73. Demchenko O., Koval T., Vatso M., Lymar Y., Turchyna I. Развитие рефлексивного компонента готовности будущих педагогов к работе с одаренными детьми во время тренинговых занятий. Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 22th-23th. 2020. P. 119-132.

74. Demchenko O., Stakhova I., Davydova M., Larina I., Lymar Y., Strilets S. Preparation of Future Teachers for the Development of Giftedness of Preschool and Primary School Children by Means of Dramatization. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. May 28-29. 2021. C.165-177.